

Klimakonferanse 2016: Grønt skifte i kommunene – bærekraftig areal- og transportplanlegging

Lasse Jalling, avdelingsdirektør, avdeling for samferdsel, plan og miljø, KS

Jeg har lyst å gi skryt til kommunalministeren. - Det er jo ikke alltid du får det av KS... Dette er en melding som - presumptivt - vil være viktig for hele landet. Som ikke er bare innenfor en sektor eller et ansvarsområde. Det er jo nokså uvanlig at det inviteres så bredt til å komme med innspill. Og det kan fort bli mer spill for galleriet enn faktisk substans. Men jeg velger å tenke at dette er et uttrykk for en forståelse for at det er folket derute - i byer, tettsteder og distrikt - som sitter på ekspertkunnskap om hva fungerer og ikke fungerer hos dem. Å lytte til den kunnskapen, er bra!

- - -

Den meldingen som Jan Tore Sanner har presentert noen tanker rundt, er derfor veldig viktig ut fra et klimaperpektiv. Den politikk som regjering og storting legger opp til nå, vil ha langsiktige konsekvenser for klimaet.

Det sies ikke i notatet - men andre har sagt det, feks Connie Hedegaard, som regjeringen jo har hentet inn for å få ekspertbistand i skiftet mot en lavutslippssamfunn - hun sier at omstillingen til Lavutslippssamfunnet kan være selve motoren for vekst. Konkret eksempel; fergeflåten langs kysten må skiftes ut, i stor takt. Teknologien for feks elferger finnes, men er dyr, foreløpig. Likevel - dersom vi satser på dette, kan det være et konkurransefortrinn for både kysten og Norge som nasjon. Eller ta min sidemann fra Sverige; tre som byggemateriale, også i store konstruksjoner - høyhus i kompakt tre i både Bergen og Trondheim. En fornybar ressurs, som er et typisk distriktsfenomen, og hvor vi har alle forutsetninger å kunne bli ledende. Eller Statoil, i disse nedgangstider for petroleum. Bruk ingeniørkraften til omstilling til fremtiden, istedetfor å utvikle alt mer avansert teknikk for olje- og gassutvinning under vanskelige forhold.

Den kommende meldingen kan være starten på en veldig viktig - og helt nødvendig - omstilling mot Lavutslippssamfunnet, i nasjonen Norge. Det perspektivet mangler i drøftingsnotatet.

- - -

Jeg legger jo merke til at dokumentet definerer regioner som "funksjonelle bo- og arbeidsmarkedsregioner". Det pågår jo en diskusjon om fremtidens regioner, men da forstått som folkevalgte regioner, mellom kommune og storting. Jeg savner nok at de folkevalgte regionene blir omtalt i dette dokumentet. Det har blant annet å gjøre med det som dokumentet også slår fast - Norge er et land med store regionale forskjeller. Å finne optimale løsninger dreier seg mye om skreddersøm. Feks å utnytte regionalt særpreg - enten det nå er en byregion, et "distrikt", eller en landsdel. Men da må nasjonale myndigheter tørre å slippe opp litt. Dvs - kanskje er det heller nasjonale byråkrati, enn nasjonale politikere, som må tørre å slippe litt opp. Men vi opplever at det blir mange forskrifter og tilsyn og statlige krav som har et velmenende utgangspunkt men som heller legger bånd på lokal skaperkraft enn å bygge opp om byer og distrikter. Kulturminnevern eller naturressurser, feks. Vega-øyene er et godt eksempel på dette. De er på UNESCOs verdensarvliste FORDI menneskene tok naturen i bruk og skapte et kulturlandskap. Uten beite eller fiskeri ville det bare vært noen øyer. Men det betyr samtidig at man må tillate bruk, ikke bare vern.

- - -

Dokumentet sier en del om byregioner - fra ti tusen innbyggere og oppover. Ofte blir byen omtalt som motor for vekst, både for seg selv om omlandet. Men funn fra KMDs egen Byregionprogram viser at det ikke er noen automatikk i det. Vekst "smitter" ikke over fra by til land - eller fra land til by - uten at man aktivt legger rette for det. Det betyr at feks næringsutvikling må ses i en reelt regional kontekst - ikke alltid, men ofte. Det betyr også at vi må ha stor respekt for distriktene - "ikke-byene", kanskje - som ressurs, i seg selv, og ikke bare som avlastning eller vedheng til byene. - Jeg møtte ordførerne i Nord- og Sør-Odal for halvannen uke siden. Dette er i Valdres. Typisk distrikt. Men for en livskraft! Ikke bare som hytteanneks til Oslo eller Bergen (det er like mange hytter som innbyggere i de fem Valdres-kommunene, 18000) - men fordi innbyggerne selv tar grep. Den ene ordføreren hadde introdusert begrepet kolonihage-campingplass. Hver campingvogn har sin egen lille teig, hvor man kan ofte grønnsaker eller jordbær. Snakk om kortreist mat! Og en av gutta bak dansekompaniet Frikar hadde kjøpt den nedlagde ungdomsskolen, og gjort om til folkehøgskole med fokus på dans. Min sidekamrat fra Iveland har jo bevist at fortetting ikke er et storbyfenomen - veldig spennende!

Poenget med disse eksemplene er at sterke distrikter er nødvendig, også for å få byregionene til å fungere.

- - -

Notater viser til de såkalte "byutviklingsavtalene". Vi har brukt ganske mye tid til å forstå hva disse egentlig er, uten å helt få grep om dette - og til forskjell fra meg så omgir jeg meg med norske, naturlig kloke folk, så usikkerheten skyldes nok ikke et svenskegen. Slik vi forstår disse byutviklingsavtalene så er de et "tilbud" om låse opp kommunale arealplaner, uten at det er en tydelig gevinst i andre enden. Jeg er usikker på om byutviklingsavtaler vil løse den plan- og gjennomføringsbehov vi har. Så langt er det i hvert fall ikke for meg helt klart hvordan disse byutviklingsavtalene skal fungere, eller relasjonen og funksjonen sammenlignet med bymiljøavtaler.

- - -

Det stilles noen spørsmål i dokumentet. Flere dreier seg om samordning, eller eventuelle hindringer. Samtidig dreier seg politikk - eller bør politikken dreie seg om - prioriteringer. Her tenker jeg at nasjonale politikere kan gjøre et par grep:

1. Ikke skyv prioriteringsutfordringer nedover i systemet for å så komme med innsigelser når man lokalt eller regionalt gjør en prioritering. - Svenskene gjorde noe interessant for en ti, tolv år siden. Deres "Miljødirektoratet" - Naturvårdsverket - lager en oversikt over ulike statlige sektormål som var i konflikt med miljømål. Det enkelte sektormålet var helt legitimt, men summen gikk ikke opp. Naturvårdsverket slo da fast at det måtte gjøres en aktiv prioritering. Var det feks miljømål som var underordnet andre sektormål? Feks arbeidsledighet eller transportbehov? Da var det tydelige rådet at nasjonale myndigheter måtte gjøre en prioritering, og ikke skyve det spørsmålet nedover i forvaltningen.

2. Stol på lokal kunnskap og klokskap. Innenfor de rammer som settes - og skal settes nasjonalt - stol på at man finner kloke løsninger lokalt. Vi bruker forferdelig mye tid på rapportering og oppfølging av tilsyn. De ressursene kunne være brukt til å skape, herunder kvalitet.

3. Notatet sier at sammenhengen mellom samfunnsplan, økonomiplan og andre kommunale planer er for svak. Vi har noen ferske FOU-er som forsåvidt støtter dette. Men samtidig ser vi at mye av problemet er at det lages for

mange kommunale planer fordi staten eksplisitt eller implisitt stiller krav om det. Her er det behov for en opprydding i alle forventninger som kommer fra de seksti direktoratene...